

crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

ŠTO TO PIŠE KÜNG?

Hans Küng, *Christ sein*, Verlag Piper, München, 1974, 676 str.

Ivan Čagalj

Nestrpljivo iščekivano i vješto reklamirano, opsežno djelo H. Künga *Christ sein* doživjelo je već peto izdanje i 200000 prodanih primjeraka. Kršćanski osmisleno, a opet izazovno, pisano slobodnim stilom, izazvalo je brojne diskusije i kritike. Biskupi preporučuju da se ne čita (jer da zbunjuje), a oduševljeni pristalice Küngova stila spretno guraju djelo u ruke najšireg kruga čitatelja. Posao im ide bez poteškoća. Mora da je u samom djelu nešto što zanima i privlači. Možda i zbog toga što je samo djelo predmet diskusija, teolozi, svećenici i izobraženi laici žele ga imati u svojim knjižnicama. — Što je dakle s tim *Christ sein* da je izazvalo toliko prašine i oduševljenja?

Christ sein, kaže njegov autor, želi prvenstveno »tragati u ovom epohalnom lomu crkvene nauke, morala i discipline za onim što ostaje« (14), t. j. za onim neprolaznim, nepromjenjivim; za onim što je u kršćanstvu različito od drugih religija i modernih humanizama i ujedno zajedničko kršćanskim Crkvama. Ono ne želi stvarati neko novo evanđelje, nego staro otkriti nanovo ljudima današnjeg vremena, na njima odgovarajući način. No *Christ sein* ne obuhvaća samo sumu kršćanske poruke nego i sumu teologije H. Künga. U njemu se zgušnjavaju i redaju dvadesetgodišnja Küngova istraživanja od *Rechtfertigung-a* preko eklezioloških radova *Konzil und Wiedervereinigung* (1960), *Strukturen der Kirche* (1962), *Die Kirche* (1967), *Wahrhaftigkeit* (1968), *Unfehlbar? Eine Anfrage* (1970), do kristološkog djela *Meschwerdung Gottes* (1970), koje ujedno predstavlja »prolegomena« djelu *Christ sein*.

Prije svega *Christ sein* pruža obuhvatnu predodžbu onoga što sam naslov znači (*biti kršćanin*) kršćansku vjersku i čudoređnu nauku, no ne samo kao doktrinu nego istodobno kao uvod u kršćansko bivstvovanje, djelovanje i ponašanje.

Kome Küng želi uputiti svoju riječ? Današnjem čovjek; dakako, najprije kršćaninu, ali i svima onima koji žele iskreno informirati i sami biti informirani o tome što znači *biti kršćanin*. Dakle, svima, koji ne vjeruju, ali još uvijek ozbiljno o vjeri pitaju; koji su vjerovali, ali su svojom vjerom postali nezadovoljni; koji vjeruju, ali se osjećaju u svojoj vjeri nesigurni; koji su između vjere i nevjere beznadni; koji su skeptični nasuprot svojem vjerskom uvjerenju, ali isto tako i vjerskoj sumnji. Pisana je, dakle, za kršćane i ateiste, gnostike, agnostike, pietisite i pozitiviste, mlake i vruće katolike, protestante i pravoslavce (13).

Küng započinje svoju knjigu klasičnim fundamentalno-teološkim pitanjem o mogućnosti vjere u Boga s obzirom na izazov modernih humanizama i pita-

njem vjere u Krista s obzirom na nekršćanske velike religije svijeta. S tog polazišta on razvija kristologiju i u vezi s njom soteriologiju. Tako glavni dio knjige raspravlja o Isusu Kristu, jer: »Kršćanski program nije nitko drugi nego Isus Krist sa svim onim što on znači za život« (500). »Sam on jest konkretna istina kršćanstva« (401). *Christ sein* zbog toga može biti s pravom nazvana knjigom o Kristu, koja ljudima našega vremena želi pokazati njegovo značenje na svoj, nov način.

Prvih stotinjak stranica postavlja pitanje »biti kršćanin« u horizont modernih humanizama i drugih svjetskih religija. Izazovi tih humanizama i religija imaju svaki za sebe svoju vrijednost. Kršćanstvo u sekularnom svijetu ne može poopćiti svoju isključivost, ali mora čuvati svoju jedincatost, drugotnost, različitost od svih drugih religija. Ono mora biti centrirano u stvarnom Kristu, jer nema drugog programa osim njega. No spektar mogućnosti kako će se Isus pokazati modernom čovjeku bogat je, mnogostruk. Ne smije se zamijeniti nikakvim strukturama i tendencijama: ni religiozno-političkim etablisementom, ni revolucionarnim pokretom zelota, ni emigracijom izabranih à la Qumram. Isus se razlikuje time što on uvijek zastupa dotičnu situaciju: radikalnu promjenu i revoluciju bez nasilja, ne elitno bivstvovanje i u tom smislu provokaciju na sve strane. Isusova namjera uvijek je bila usmjerenje čovjeka prema Bogu radi čovjeka — autor razvija dalje svoje misli — jer Bog ne treba od nas za sebe ništa. Kršćanska ljubav je tu vrlo značajan elemenat Kristove poruke. »Ljudi se po ljubavi moraju pokazati kao sinovi i kćeri (istoga) Oca, te od neprijatelja postati braća i sestre« (250). Tu nam je ljubav pokazao Krist. On se je zauzimao za siromahe i grešnike, kojima je naviještao »kraljevstvo milosti« (263). To zauzimanje za grešnike i njegovo bogopoistovječenje izazvalo je *konflikt*. Njegova smrt posljedica je njegova naučavanja. On je uvijek živio u naličju smrti, ali i uskrsnuća. To je uskrsnuće temelj novog života, obrazlaže Küng; ono je stvarno, iako se ne može normalno-tjelesno predočiti i povijesnim putem utvrditi. »Razapeti je uvijek živio kao Bog, kao obaveza i nada za nas, jer ubijeni nije ostao u smrti« (345).

Posljednjih 125 stranica Küngova *Christ sein* radi o ekleziologiji, inspiraciji Pisma i »Petrovoj službi«, te o ponašanju i djelovanju kršćanina u njegovu konkretnom svijetu, u svakidašnjici. Crkva je, kaže, »zajedništvo u slobodi, jednakosti, bratstvu« (472). U tom smislu on odbija svaki paternalizam i kult osobe klerikalnog sustava (474). U Crkvi je bitno nasljedovanje u duhu (486s). Crkva se mora priznati kao služeća, grešna, odlučna. Bez ikakva straha za se samu mora se zauzeti za potlačene, bijedne, siromašne. To su imperativi za nju samu. Ti imperativi određuju praksu Crkve i pojedinoga kršćanina u njoj. Institucija je uvijek potrebna kritike, a osobito markantna institucija kao Katolička crkva, koja nije u svakoj dobi učila kršćane kritičkoj slobodi, koja ih nije pripremala na promjene u društvu i na iznenadnu obnovu u samoj Crkvi. Promjena se ne stvara napuštanjem Crkve, nego služenjem u njoj, ostajući do skrajnosti uporan i upotreбивši sve energije strpljivosti, da bi se ostalo u Crkvi, iako ima dosta razloga da se ta lađa-Crkva napusti i da joj se okrenu leđa. Ali jer vjerujemo da je snaga Evanđelja jača nego sve ljudske nesposobnosti i površnosti, sve naše tromosti i ludosti i rezignacije, treba s tom dvije tisuće godina starom lađom zaploviti kroz sve bure i oluje, te se nadati protiv svake nade. S poštovanjem primiti odluke onih, koji iskreno, iz bilo kojih razloga, ne mogu ostati u toj instituciji, ali s još većim poštovanjem prihvatiti tu instituciju, koja nam je dala kroz svoju povijest sve što danas posjedujemo. Program imamo; do nas stoji, kako ćemo ga ostvariti. Za kršćanina je odlučujuće da se drži ne apstraktnog principa i »mudrih izrek«, nego konkretne osobe, osobe Isusa Krista. Za svakog pojedinca kao i za društvo Isus Krist je poziv: ti smiješ; apel: ti trebaš; izazov: ti moraš. On je model životnog puta, stila i misli. Temelj svake etike postavljen je u njegovu Križu u kojemu je sadržano nadvlađivanje svega negativnoga u povijesti. Taj križ nas vodi slobodi, koja oslobađa od svih prisila, ističe Küng.

Dakle, u središtu ovoga djela, kao što smo spomenuli, ostaju kristologija i soteriologija. No knjiga je bogata i drugim temama, koje su manje ili više izložene, na pr. nauka o Presv. Trojstvu, tako da se sve skupa može označiti

nekom vrstom kompedija ili sume kršćanski shvaćena života. Sam pothvat izaziva pitanje: je li uopće pojedinac danas u stanju napisati takvu »sumu«, makar se savjetovao sa stručnjacima pojedinih teoloških disciplina? No Küng nije ostao samo na teologiji; on je u što ovdje nećemo posebno ulaziti stavio sebi u zadatak da na dugo i široko skicira moderna filozofska strujanja te da zaključi kako se u »biti kršćanin« danas radi i o rezultatima tih strujanja.

Zašto je *Christ sein* podigao prašinu? Iako teološko djelo, nije pisano uobičajenim teološkim metodama, tezama, dokazima i pobijanjima. Küngov je stil gotovo žurnalistički; no zato je elegantan, privlačan i relativno — barem jezično — razumljiv. Prašinu su svakako podigle i smione izjave i nova gledišta. Poruka knjige počiva na otvorenosti i vjeri u Krista. Küng voli Krista i Crkvu. On se iskreno zauzima za vjeru. Međutim, ne ustručava se iznijeti i naše povijesne slabosti, promašaje; više je sklon sadašnjosti i budućnosti nego prošlosti. U tom smislu Küng kritizira, a ni sam se ne boji kritike, jer Bog mu je veći nego naše srce. Smion je i izazovan. Kritika ga stoga koji put strogo ocjenjuje, te su joj pri tome neke tvrdnje, kao na pr. da nijeće Kristovo božanstvo — koja se koji put čuje i u našim hrvatskim svećeničkim krugovima — prestroge i pretjerane. Ta cijeli *Christ sein* počiva na sinovstvu Božjem, na Kristovu utjelovljenju i uskrnuću. Samo izlaganje, međutim, nije sustavno i jasno kao u skolastici; u tom smislu poneke partije zbuljuju; Küng ostavlja čitatelja sama da traga za boljim, novim rješenjima.

Zbog toga i mi možemo uputiti autoru nekoliko prigovora, ovaj put samo u obliku pitanja, koja su nam se namećala dok smo čitali knjigu. Koliko god težio za praktičnom, pastoralnom svrhom (13), ostaje pitanje: je li Küng uspio pokazati bliskost vjerskih formula, dotično je li ih sa svojim izlaganjem učinio pristupačnijima današnjim ljudima? Čini se da smo pojedine odgovore imali jasnije i preciznije u Denzingera (Schönmetzera). Mnogi osjećaju neka neslaganja između izričaja crkvene vjeroispovijesti i Küngovih konsekvencija kristološke naravi, koje u dobroj mjeri najblaže rečeno zbuljuju. Jesu li ta neslaganja samo jezičnog karaktera ili sežu i dublje? Možda jedno i drugo. Kršćani i danas od teologa očekuju jasne odgovore. Svaki pokušaj da se ti odgovori obrazlože i pruže zaslužuje pohvalu. No da li je taj pokušaj kod Künga uspio? Je li naš autor nesigurnost vjernika ublažio, ili je izazvao nove nesigurnosti, zbuljenosti? Često se dobiva dojam da Küng ide svojim putem, a da čitatelja ostavlja sama upravo u odlučnim pitanjima. I što je za nj značajno, kao da namjerno mimoilazi, da ne kažemo zaobilazi, magisterij i njegove izjave.

Rekli smo to već, za Künga je kršćanski program Isus Krist i on neprestano traga za »pravim« Kristom. A koji je to pravi Krist? Zar Crkva odavno nije odgovorila na to pitanje? Da bi otkrio pravog Krista, Küng se služi povijesno-kritičkom radnom egzegezom, oslanjajući se prvenstveno na sinoptike. Sasvim pogrešno, kad znamo da sva Pisma N. zavjeta predstavljaju normativno vjersko svjedočanstvo. Upravo zbog toga se stječe dojam da Küngove neobične formulacije ne crpe sve bogatstvo i puninu biblijskog sadržaja (naš autor preskače cijeli Stari zavjet). Još više zbuljuju načinom izražavanja (ali i sadržajem). Dakako, moglo bi se postaviti još dosta pitanja ili prigovora (na pr. u pogledu odbacivanja Rahnerove teorije o anonimnim kršćanima, zatim teorije tumačenja čudesa, pa izlaganja o odnosu služenja i »svete hijerarhije«, o uzašašću i silasku nad pakao, o skorom očitovanju Kristovu, o djevičanskom začecu, preegzistenciji Kristovoj itd.) — u što ovdje nećemo posebno zalaziti. U tim pitanjima bi trebalo tražiti slabosti djela *Christ sein*.

Ipak ćemo unatoč svim prigovorima zaključiti da je *Christ sein* značajan teološki rad i da će ga čitati i oni koji su mu skloni i oni koji mu se protive. Ostat će dakle predmet polemika, izvor oduševljenja i oštih kritika. Bit će to tvrdi orah koji će još dugo izazivati duhove, dok se ne naviknu na nove slobodnije omote starih vječnih istina. Küng je, za dovršimo, upravo pokušao dati jedan takav svoj, novi omot. Ne treba se stoga čuditi da u svemu nije uspio.